

**БЕЗПЕЧНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ: НОВІ
ВИКЛИКИ ТА СУЧАСНІ РІШЕННЯ В УМОВАХ
ВОЄННОГО І ПОВОЄННОГО ЧАСУ**

***НАУКОВІ СТАТТІ, ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
ТА ІНШІ МАТЕРІАЛИ
ІІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ***

01 березня 2024 року

Тернопіль 2024

УДК 08: 37.014
Б 39

Б 39 Безпечне освітнє середовище: нові виклики та сучасні рішення в умовах воєнного і повоєнного часу : збірник наукових статей, тез доповідей та інших матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції, 01 березня 2024 р. / Редколегія: О. М. Петровський, В. С. Мисик, І. М. Вітенко, О. І. Когут, Ю. Ч. Шайнюк, Т. В. Магера, Ф. І. Полянський, Н. Б. Стрийвус, Г. І. Герасимчук. Тернопіль : ФОП Осадца Ю. В., 2024. 463 с.

У збірнику публікуються наукові статті, тези доповідей та інші матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Безпечне освітнє середовище: нові виклики та сучасні рішення в умовах воєнного і повоєнного часу», проведеної на базі Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти 01 березня 2024 р.

Усі матеріали збірника подаються в редакції авторів. Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен та інших даних несуть автори.

*Рекомендовано до друку науково-методичною радою Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти
(протокол № 1 від 29.02.2024 р.)*

УДК 08: 37.014

©Тернопільський обласний комунальний інститут післядипломної педагогічної освіти, 2024

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ КОМУНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

НАУКОВИЙ, МЕТОДИЧНИЙ, ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЗБІРНИК

**НАУКОВІ СТАТТІ, ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ ТА ІНШІ МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

***БЕЗПЕЧНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ:
НОВІ ВИКЛИКИ ТА СУЧАСНІ РІШЕННЯ
В УМОВАХ ВОЄННОГО І ПОВОЄННОГО ЧАСУ***

01 березня 2024 р.

- Забезпечення вільного доступу до психологічної допомоги. Учасники освіти повинні мати доступ до кваліфікованих фахівців із психічного здоров'я, які можуть надати підтримку та вирішення психологічних проблем.

- Інформування про психологічну безпеку. Важливо підвищувати обізнаність про важливість психологічної безпеки та надавати інформацію про те, як створити безпечне та сприятливе середовище.

Отже, забезпечення психологічної безпеки у навчальному середовищі під час війни є складним завданням, але воно є надзвичайно важливим для збереження психічного здоров'я та благополуччя учасників освітнього процесу. За допомогою комплексного та системного підходу, який включає в себе різні стратегії та заходи, можна створити безпечне та сприятливе середовище для навчання, де всі учасники зможуть повноцінно розвиватися та реалізовувати свій потенціал.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Баклицький І. О. Психологія праці : підручник. Київ : «Знання», 2008. 655 с.
2. Забезпечення психологічної безпеки учасників освітнього процесу : методичні рекомендації / уклад.: В. М. Духневич, З. Ф. Сіверс ; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2022. 58 с.
3. Освіта в умовах війни: виклики та перспективи для України. URL: <https://iaa.org.ua/articles/education-in-times-of-war-challenges-and-prospects-for-ukraine/>
4. Тушина О. Психологічна безпека в загальноосвітньому навчальному закладі: практичний посібник. Запоріжжя : ЗОШПО, 2013. 145 с.

УДК 37.01

Хорошев Олександр Миколайович,
кандидат історичних наук, доцент
кафедри соціальних та гуманітарних
дисциплін Національного університету
цивільного захисту України, м. Харків

ПСИХОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ЯК НЕОБХІДНИЙ ФАКТОР СТВОРЕННЯ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

На сучасному етапі розвитку освіти виникають та загострюються проблеми, які пов'язані з умінням викладачів створювати та підтримувати

психологічну безпеку та комфортність у соціальній, навчальній сферах і в соціальній взаємодії, що формує навчальне середовище.

У широкому сенсі поняття «середовище» можна пояснити факторами внутрішніми та зовнішніми. Внутрішні фактори - це фізичне та психічне здоров'я людини, її спадковість тощо. Фактори зовнішні – це оточуюче природне, соціальне, техногенне середовище. Як внутрішнє, так і зовнішнє середовища визначають безпеку людини, стан її фізичного, психологічного та духовного благополуччя. Важливе значення для безпеки людини у різні періоди її розвитку складає також й освітнє середовище. Це відносно нове поняття. Інтерпретацію поняття «освітнє середовище» знаходимо в зарубіжних джерелах та наукових школах. Це праці К. Маклафіна, К. Ріда, Д. Дж. Гібсона [1] та інших. Ними було виділено різновиди освітнього середовища. В загальному вигляді – це освітнє середовище, що розвиває, психологічно безпечне середовище, екологічно безпечне освітнє середовище, інформаційно безпечне середовище, здоров'язберігаюче освітнє середовище, фізично безпечне освітнє середовище та інші.

В останні роки спостерігається зростання інтересу до вивчення соціально-психологічного середовища, в якому живе, навчається, працює, тобто існує людина. Психологічна безпека вивчається у трьох напрямках. По-перше, це науки, які вивчають економічні, соціальні та психологічні наслідки надзвичайних ситуацій, що виникають під час аварій та катастроф, війн тощо. По-друге, це дослідження політичних, економічних, інвестиційних, кредитних, екологічних та інших ризиків для психологічного стану людини. Та, по-третє, це вивчення самої культури безпеки як зводу норм, переконань, ціннісних установок людей, які б могли зменшувати вірогідність їх потрапляння в небезпечні умови.

Психологічна безпека в освіті також розглядається у різних напрямках. На рівні суспільства – як необхідна характеристика національної безпеки, частиною якої виступає соціальна безпека, яка фактично забезпечує якість життя кожної людини та суспільства в цілому. На рівні локального середовища

проживання – сім'я, найближче оточення людини, навчальні групи тощо. На рівні особистості, яка переживає стан захищеності або незахищеності, а також коли її поведінка сприяє порушенню безпеки інших членів суспільства або приведе до саморуйнування самої особистості.

Освітнє середовище є частиною соціокультурного середовища та визначається дослідниками як комплекс спеціально організованих психолого-педагогічних умов, в результаті взаємодії з якими відбувається розвиток та становлення особистості. Психологічна безпека та комфортність освітнього середовища визначаються таким станом навколишнього середовища, де відсутнє будь-яке насильство, де існує можливість довірчого спілкування, де створено умови для психологічного здоров'я всіх його учасників, де забезпечено умови для психологічної та психічної безпеки кожної особистості. Психологічна безпека особистості – це її спроможність зберігати стійкість в середовищі навіть із негативними зовнішніми та внутрішніми впливами, можливість їм впевнено протистояти в кожній життєвій ситуації. Тому дуже важливо проводити психологічну профілактику як спосіб сприяння повноцінному особистісному розвитку всіх учасників навчально-виховного процесу, запобігання можливих особистісних деформацій в процесі взаємодії, допомоги в осмисленні деструктивного впливу психологічного насильства.

З психологічною безпекою тісно пов'язані психологічне консультування та психологічна корекція. Психологічне консультування – це надання допомоги всім учасникам освітнього процесу в самопізнанні, в адаптації до складних життєвих умов, досягненні емоційної комфортності, побудові якісних та конструктивних міжособистісних відносин. В разі необхідності для психологічної безпеки може бути використана психологічна корекція як активний психолого-педагогічний вплив, який спрямовано на усунення відхилень в особистісному та професійному розвитку, гармонізацію психічного здоров'я та видалення можливих деформацій, що сприяє психологічній реабілітації учасників освітнього процесу.

Важливою функцією соціально-психологічної практики в системі освіти є захист суспільства від нових проблем, а з цього витікають важливі напрямки роботи зі створення психологічної безпеки та комфортного освітнього середовища. По суті це психолого-педагогічна профілактична робота, яка існує у різних формах. По-перше, це вплив на суспільство в цілому, який виявляється в створенні громадської думки щодо освітніх закладів та процесів, що в них відбуваються. Це може бути вплив на конкретну соціальну групу (сім'я, школа, вищий навчальний заклад) або на конкретну особистість. По суті це організація соціального середовища, яке може включати в себе створення соціальної реклами, волонтерський рух, який долучає людей до створення безпечного та комфортного середовища освітніх закладів. По-друге, це лекції, бесіди, розповсюдження спеціальної літератури [2, с. 4], фільмів, які інформують про сутність психологічної безпеки та комфортного освітнього середовища. Важливо, щоб ця інформація доводилася вчасно, з урахуванням вікових, гендерних та інших особливостей. По-третє, активне соціальне навчання, яке викликає інтерес до психологічних явищ, сприяє формуванню ідеальних моделей духовного життя, тобто культури психічної діяльності. По-четверте, це формування особистої відповідальності за життя та здоров'я, формування здорового способу життя. Уміння людини досягати оптимального стану вважається особливо цінним. Здоровий спосіб життя включає в себе постійні фізичні навантаження, здорове харчування, дотримання режиму праці та відпочинку, спілкування з природою тощо. По-п'яте, це активізація особистісних ресурсів. Сюди входять активні заняття спортом, творче самовираження, участь в групах спілкування та особистісного зростання тощо. Вони забезпечують активність особистості, її здоров'я та стійкість до негативних зовнішніх впливів. І останнє – це мінімізація негативних наслідків в освітньому середовищі, коли вони вже існують. В таких ситуаціях необхідні сучасні та своєчасні психологічна, соціальна, медична та інші види допомоги. Ця робота повинна бути направленою на профілактику рецидивів та їх

негативних наслідків, а також вона пов'язана з моніторингом освітнього середовища [2, с. 13].

Безпека освітнього середовища багато в чому забезпечується його системним та цілеспрямованим моніторингом, який дозволяє своєчасно виявити ризики та загрози, що виникають, та провести ефективні корекційні заходи. Моніторинг безпеки освітнього середовища повинен виявляти всі загрози та ризики, які виникають в навчально-виховному процесі, систематизувати отриману інформацію, прогнозувати можливі проблеми на майбутнє та розробляти напрямки вирішення існуючих проблем. Важливо підкреслити, не просто констатувати існування небезпечних змін, але прогнозувати їх, сприяти запобіганню ще до того, коли ситуація може стати незворотною. Тим самим створюється можливість попередити або мінімізувати можливий деструктивний розвиток подій.

Таким чином, психологічна безпека учнів, їх батьків, вчителів, здобувачів вищої освіти та викладачів може розглядатися як захищеність їхнього життя, здоров'я, прав і свобод, честі та гідності. Тоді безпека освітнього середовища може трактуватися як продовження психологічної безпеки всіх учасників навчально-виховного процесу, а також як захист громадського порядку та спокою в суспільстві, його духовних цінностей, прав і свобод всіх закладів освіти та їх нормальної і конструктивної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Gibson, J.J. *Reasons for Realism: Selected essays of James J. Gibson*, E. Reed & R. Jones. NJ: Lawrence Erlbaum, 1982.
2. Бондарчук О. І. Психологічна безпека освітнього середовища: сутність та умови створення: спецкурс для слухачів очно-дистанційної форми навчання в системі післядипломної педагогічної освіти. Київ, 2018. 24 с.
3. Семенова Р. О., Музика О. Л., Корольов Д. К. Освітнє середовище як чинник становлення обдарованої особистості. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2020. 197 с.